

Mindre omvärldsbevakning

Sammanställning kravställning i upphandling av entreprenad

Mindre omvärldsbevakning som genomförts 2021 för att kartlägga hur några olika kommuner (Malmö, Helsingborg, Eslöv, Linköping och Sundbyberg) samt Biodriv Öst ställer krav på fossilfria transporter och entreprenader samt hur dessa sedan följs upp

www.fossilbranslefriakommuner.se

Sammanställning kravställning i upphandling av entreprenad

Innehåll

Krav på fordon och bränslen	3
Krav på Euroklass	3
Krav på förnybart bränsle.....	4
Krav på fordon.....	5
Att bifoga anbudet	7
Uppföljning.....	8
Sanktioner	11
Referenser	12

Här följer resultatet av en liten omvärldsbevakning som genomförts 2021 för att kartlägga hur några olika kommuner (Malmö, Helsingborg, Eslöv, Linköping och Sundbyberg) samt Biodriv Öst ställer krav på fossilfria transporter och entreprenader samt hur dessa sedan följs upp.

I flera fall är det relevant att läsa mer i rapporter och underlag, se referenslistan och kontakta Åsa Abrahamsson i Höörs kommun om ni vill ha tillgång till dem som inte finns på webben.

I vissa fall handlar kraven om transporter.

Krav på fordon och bränslen

Krav på Euroklass

Malmö

Fordon som används vid utförandet av uppdraget ska som lägst uppfylla utsläppskraven motsvarande Euro 5/V. Vid nyanskaffning av fordon under avtalstiden ska varje fordon som används för uppdraget minst uppfylla kraven för Euro 6/VI. (Pedersen, 2021)

Sundbyberg

Fordon

Samtliga fordon ska vara utrustade med besiktigt och godkänt alkohol¹. I samtliga fordon och maskiner nedan ska det finnas förbandslåda.

Lätta fordon <3,5 ton ska uppfylla Euroklass 5 eller senare Euro-krav. Vid avtalets början får lätta fordon inte vara äldre än åtta år². Undantag personbilar där dessa ska uppfylla Euroklass 6 eller senare Euro-krav. Med personbilar menas fordon upp till nio sittplatser inklusive förare.

Tunga fordon >3,5ton som används i entreprenaden ska minst uppfylla miljöklass Euro, klass V eller senare. Tunga fordon som för sin uppgift på arbetsplatsen drivs med el, och använder förbränningsmotor för sin förflyttning/framdrift ska uppfylla Euro V. Fordonets förbränningsmotor får i sådant fall ej användas under arbete eller för att framställa el. (Sundbybergs stad, 2019)

Entreprenadmaskiner

Dieselmotordrivna entreprenadmaskiner

- A. Dieselmotordrivna arbetsmaskiner ska uppfylla avgaskrav enligt EU Steg II eller senare. Med EU Steg II eller senare menas t.ex. steg IIIA eller IIIB.
- B. Arbetsmaskiners motorer som inte omfattas av EU:s regelverk får vara högst 6 år gamla. För arbetsmaskin med motor som används mycket sparsamt och/eller som har en lång ekonomisk livslängd kan undantag tillåtas från krav om beställaren medger detta. Sådant undantag skall göras skriftligen.

Bensinmotordrivna entreprenadmaskiner

- C. Bensinmotordrivna arbetsmaskiner ska uppfylla aktuella kriterier för miljömärkning eller vara utrustade med motor som uppfyller avgaskrav enligt EU direktiv 97/68/EG, USA (EPA), Kalifornienkrav (CARB) eller annan likvärdig standard.
- D. Bensindrivna arbetsmaskiners motorer som omfattas av EU:s regelverk ska uppfylla Steg II eller senare.

Samtliga vid entreprenaden använda maskiner, som berörs av kraven, ska redovisas i en förteckning (ålder (på motorn), maskintyp och EU Steg - nivå (EU Steg - nivå anges för arbetsmaskiner med motorer som omfattas av EU:s regelverk). Detta gäller oavsett använt drivmedel.

Arbetsmaskiner vars motorer uppfyller kraven enligt Steg IV eller senare Steg-krav för användas även om ålderskravet inte är uppfyllt³.

Beställaren kan kontrollera att kraven uppfylls genom granskning av förteckningen och stickprovskontroll.

---

¹ Alkohol ska kunna lagras data. Alkohol ska kalibreras 1 gång per år och aktuellt kalibreringsintyg skall förvaras i fordonet. Tidsintervall för alkohol ska vara 30 minuter. Alkohol ska vara godkänt enligt: SS-EN 50436-1 eller SS-EN 50436-2 eller likvärdig som godkänds av B.

² Fordon som uppfyller kraven enligt Upphandlingsmyndighetens kravnivå "bas" enligt ovan får användas i entreprenaden även om de är äldre än 8 år.

³ I de fall arbetsmaskinen klarar steg IV behöver man inte uppfylla ålderskrav. I dessa fall behöver entreprenören/maskinägaren skaffa ett intyg om utsläppsklass (från tillverkaren) samt ett typgodkännandenummer.

Kraven enligt ovan omfattar inte tunga tvåvägsfordon, tunga spårfordon och spridarbilar för tankbeläggning.

Avvikelse från kravet anses föreligga om:

- Entreprenadmaskiner som inte uppfyller kontraktsvillkoret påträffas.
- Avsaknad av en dokumenterad redovisning enligt kravet. (Sundbybergs stad, 2019)

Krav på förnybart bränsle

Helsingborg

Fordon

Andelen, räknat i antal, fossilbränslefria fordon för uppdragets genomförande ska:

- senast ett (1) år efter entreprenadens start uppgå till minst 50 % av antalet lätta fordon (totalvikt < 3,5 ton)
- senast tre (3) år efter entreprenadens start uppgå till minst 70 % av antalet lätta fordon (totalvikt < 3,5 ton)

Arbetsmaskiner

Energianvändningen avseende arbetsmaskiner för uppdragets genomförande ska bestå av fossilfria drivmedel enligt nedan angivna procentsatser och tidpunkter.

- vid avtalsstart ska minst 20 procent av den samlade energianvändningen för arbetsmaskiner vara fossilbränslefri
- senast 31 december 2021 ska minst 40 procent av den samlade energianvändningen för arbetsmaskiner vara fossilbränslefri
- senast 31 december 2024 ska 100 procent av den samlade energianvändningen för arbetsmaskiner vara fossilbränslefri

Det är Beställaren som avgör om föreslaget drivmedel anses uppfylla krav eller ej.

Fordon och arbetsmaskiner ska i första hand drivas med enbart biogas, el eller HVO100. Om Entreprenören vill uppfyll krav med annat fossilfritt drivmedel ska detta val motiveras för Beställare. Det är Beställaren som avgör om förslag anses motsvara krav eller ej. (Fägerskiöld, 2021)

Malmö

Vid avtalsstart ska minst 50 % av transportererna inom uppdraget ske med fordon som drivs med el från förnybara energikällor och/eller hållbara höginblandade och hållbara rena biodrivmedel.

Senast 12 månader efter avtalsstart ska 100 % av transportererna inom uppdraget ske med fordon som drivs med el från förnybara energikällor och/eller hållbara höginblandade och hållbara rena biodrivmedel.

Kravet anses även vara uppfyllt om leverantören kan visa för beställaren att minst 50 % respektive 100 % av den samlade energianvändningen, avseende fordon, inom uppdragets genomförande utgörs av el från förnybara energikällor och/eller hållbara höginblandade och hållbara rena biodrivmedel.

Kraven gäller som ett genomsnitt under en 12-månadersperiod. (Pedersen, 2021)

Sundbyberg

Drivmedel

Samtliga i entreprenaden förekommande drivmedel ska uppfylla följande krav och kriterier:

- Alkylatbensin (SS 155461:2008 samt drivmedelslagen (SFS 2011:319 §5))
- Bensin MK1 (SS-EN 228:2013 samt drivmedelslagen (SFS 2011:319 §4))
- Dieselbränsle MK1 (SS 155435:2016 samt drivmedelslagen (SFS 2011:319 §8))
- E85 (SS 155480:2012)
- ED95 (SS 155437:2015)
- Fordonsgas (SS-EN 16723-2:2017)
- RME/FAME (SS-EN 14214:2012+A1:2014)
- Syntetiska dieselbränslen (EN 15940:2016)

Alkylatbensin ska användas för motorerna i bensindrivna arbetsmaskiner och arbetsredskap i de fall dessa inte är försedda med katalytisk rening.

Vid användande av ovanstående drivmedel ansvarar fordons/maskinägaren för att motortillverkaren har gett sitt godkännande för att använda aktuellt drivmedel. För tunga fordon som uppfyller Euro VI ska fordonet även vara typgodkänt för aktuellt drivmedel.

Utöver ovan listade drivmedel är det även tillåtet att använda el samt vätgas. (Sundbybergs stad, 2019)

Minst 20 % av den samlade energianvändningen, avseende fordon och arbetsmaskiner, ska bestå av el från förnybara energikällor och/eller hållbara höginblandade⁴ och hållbara rena biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten.

Med förnybara energikällor avses biobränsle, geotermisk energi, solenergi, vattenkraft, vindkraft och vågenergi enligt Lag (2011:1200) om elcertifikat.

I de fall biodrivmedel används för att uppfylla eventuella klimatkrav måste det, för det aktuella drivmedlet, finnas ett hållbarhetsbesked utfärdat av Energimyndigheten i enlighet med Lag (2010:598) om hållbarhetskriterier för biodrivmedel och flytande biobränslen. (Sundbybergs stad, 2019)

Krav på fordon

Helsingborg

Vid entreprenadens start ska samtliga fordon som används i utförande av uppdraget inom entreprenaden drivas med fossilfria drivmedel.

Fossilbränslefria fordon ska i första hand drivas med enbart el eller biogas. Om Entreprenören väljer fordon som drivs med annat fossilfritt bränsle alternativt elhybrid-teknik ska detta val motiveras för Beställaren. (Fägerskiöld, 2021)

Malmö

Minst 50 % av de fordon som används inom ramen för uppdraget ska vara godkända för el*, vätgas eller fordonsgas enligt Transportstyrelsens vägtrafikregister. Detta ska vara uppfyllt senast 6 månader efter avtalsstart.

Senast 12 månader efter avtalsstart ska minst 75 % av de fordon som används inom ramen för uppdraget vara godkända för el*, vätgas eller fordonsgas enligt Transportstyrelsens vägtrafikregister.

Senast 24 månader efter avtalsstart ska minst 100 % av de fordon som används inom ramen för uppdraget vara godkända för el*, vätgas eller fordonsgas enligt Transportstyrelsens vägtrafikregister.

---

⁴ Höginblandade (>98%) rena hållbara biodrivmedel avser sådana rena hållbara biodrivmedel som inte omfattas av reduktionsplikten såsom HVO100, FAME100, E85 eller ED95. Svanenmärkt diesel får användas och ska då vara baserad på minst 50 % förnybara råvaror. Reduktionsplikten omfattar bensin och dieselbränslen som innehåller högst 98 procent biodrivmedel.

* Endast rena elfordon och bränslecellsfordon utan förbränningsmotor, det vill säga ej laddhybrider och elhybrider. (Pedersen, 2021)

Att bifoga anbudet

Malmö

Bifoga till anbudet en skriftlig beskrivning av hur anbudsgivaren planerar att nå upp till kraven. Planen ska minst innehålla:

- vilka drivmedel som anbudsgivaren planerar att använda
- ungefär hur många fordon som skulle användas för att utföra transportuppdraget
- vilka processer/rutiner som leverantören har på plats för att kunna garantera kravefterlevnad (Pedersen, 2021)

Uppföljning

Helsingborg

Det är bra att vid avtalsstart ha ett samtal kring hur uppföljningen ska gå till och vilken typ av dokumentation som kommer att begäras in så att entreprenören kan förbereda sig och att parterna är överens. Även i uppföljningen används en trappstegsmodell:

1. Maskin- och fordonsförteckning som inkluderar registreringsnummer (kan kolla mot fordonsregistret t ex om det är gas- eller dieselfordon)
2. Fältkoll – vika maskiner och fordon används, stämmer det med förteckningen?
3. Drivmedelsförteckning – vilka mängder har använts? Entreprenören ska årligen lämna in en förteckning av använda mängder och kvaliteter av el och drivmedel enligt ett av Beställaren fastställt formulär, alternativt om Entreprenören innehar eget system för redovisning. Vid anmodan ska även kvitton och fakturaunderlag kunna uppvisas som styrker de angivna mängderna av olika kvaliteter.
4. Fakturaunderlag – vad har köpts och betalats? Vid anmodan ska även kvitton och fakturaunderlag kunna uppvisas som styrker de angivna mängderna av olika kvaliteter
5. Provtagning i tankarna och C14-analys. Detta steg används framför allt när övriga uppföljningsunderlag verkar osäkra och Helsingborg har inte genomfört provtagning ännu. Osäkert om de kommer att göra det själva eller om de kommer att anlita konsult. Ev har Norrköping genomfört sådana provtagningar. (Fägerskiöld, 2021)

Malmö

Leverantören ska årligen inkomma med en egenrapportering för att påvisa kravefterlevnad. Egenrapporteringen ska vara avtalsansvarig tillhanda senast 1 månad efter 12-månadersperiodens utgång, det vill säga senast 13 månader, 25 månader osv efter avtalsstart. (Pedersen, 2021)

Uppföljning alternativ 1 – fordon (Pedersen, 2021)

Egenrapporteringen ska innehålla:

1. En fordonslista
2. Utdrag ur vägtrafikregistret för de 5 fordon som används mest inom uppdraget (alt. för samtliga fordon för det fall 5 eller färre fordon används)
3. Eventuella avtal (eller liknande intyg) för förnybar el, vätgas och biogas ska bifogas.
4. För övriga förnybara drivmedel, t.ex. HVO100, ska avtal (eller liknande intyg) samt underlag från drivmedelsleverantörer som påvisar mängd köpt drivmedel bifogas.

Punkt 1 ska redovisas i bilaga ”Redovisning av förnybart drivmedel - alternativ 1” . Efterfrågade dokument under övriga punkter ska bifogas separat.

Uppföljning alternativ 2 – den samlade energianvändningen (Pedersen, 2021)

Egenrapporteringen ska innehålla:

1. En fordonslista
2. Utdrag ur vägtrafikregistret för de 5 fordon som används mest inom uppdraget (alt. för samtliga fordon för det fall 5 eller färre fordon används)
3. Eventuella avtal (eller liknande intyg) för förnybar el, vätgas och biogas ska bifogas.
4. För övriga förnybara drivmedel, t.ex. HVO100, ska avtal (eller liknande intyg) samt underlag från drivmedelsleverantörer som påvisar mängd köpt drivmedel bifogas.
5. Redovisning av totala antalet km alt. tonkm som körts inom ramen för avtalet
6. Beskrivning av hur Beställarens andel av leverantörens totala transportuppdrag har räknats ut.*
7. Total mängd drivmedel som har förbrukats inom ramen för avtalet
8. Andelen av den samlade energianvändningen som utgörs av el från förnybara energikällor och/eller hållbara höginblandade och hållbara rena biodrivmedel

Punkt 1, 5, 6, 7 och 8 ska redovisas i bilaga ”Redovisning av förnybart drivmedel - alternativ 2” . Efterfrågade dokument under övriga punkter ska bifogas separat.

*För det fall leverantören kör samtidigt för flera kunder kan "Beställarens andel" räknas ut som en schablon. Till exempel kan värdet på avtalet med Beställaren jämföras med totalt värde för alla kunder inom det geografiska området som transporter sker inom. Om till exempel uppdraget för Beställaren står för 20 % av intäkterna och transporter för leverantören totalt uppgår till 1000 km kan antalet kilometer för Beställaren uppskattas till 200 km. Alternativt kan Beställarens andel beräknas på annat sätt som leverantören och beställaren kommer överens om under avtalsperioden.

Uppföljning alternativ 3 – eget redovisningssystem (Pedersen, 2021)

I det fall leverantören, eller eventuell underleverantör, har ett eget redovisningssystem som innehåller tillräckligt med information för att kunna påvisa att leverantören lever upp till kraven i avsnitt Klimatkrav kan leverantören använda sitt eget redovisningssystem. Leverantörens redovisningssystem ska godkännas av Beställaren innan det börjar användas.

Sundbyberg

Använda drivmedel som berörs av kraven ska dokumenteras och vid anmodan kunna redovisas i en förteckning enligt i ett av beställaren anvisat format. För klimatrelaterade krav krävs dessutom en förteckning av använda mängder och kvaliteter av el och drivmedel till fordon och arbetsmaskiner enligt ett av beställaren fastställt formulär, se handling Mall Redovisning klimatkrav drivmedel (bilaga 1).

Entreprenören ska kunna verifiera mängder och kvaliteter av el och förnyelsebara drivmedel till fordon. Verifiering kan ske genom stickprov.

Kraven specificerar vad som är godkända drivmedel. Om angivna standarder skulle uppdateras/ändras förbehåller sig beställaren rätten att tillämpa senast gällande standard.

Avvikelse från kravet anses föreligga om:

- Drivmedel som inte uppfyller kraven används inom entreprenaden
  - Avsaknad av en dokumenterad redovisning enligt kravet
- (Sundbybergs stad, 2019)

Eslöv

Vi har krav på fossilbränslefritt hos entreprenörer. De rapporterar vilka maskiner de har använt och hur mycket de har gått, per projekt. De som har småjobb kontinuerligt, t ex parkskötsel rapporterar årligen. Vi ska följa upp första gången i höst, antar att det blir att ta oss ut och kolla maskiner i drift.

Det de inte kan köra fossilfritt (av godtagbar anledning) ska klimatkompenseras enl. Gold Standard. Vi använder ett superbra rapporteringssystem som Malmö har tagit fram till det.

Vi har månatliga driftmöten med entreprenörerna där bl a detta diskuteras. De vi har på avtal är vana att jobba så här, och tycker inte att det är problematiskt. (Brandt, 2021)

Biodriv Öst

ur: Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter sid 41-42 (Biodriv Öst, 2021)

När ska man följa upp?

Det är bra att göra en genomgång av avtalet med leverantören precis i början för att säkerställa att båda parter har förstått varandra. Finns det t ex ett kontraktsvillkor om att xx% av transportarbetet skall utföras med biogas/el, så behöver parterna vara överens om hur det ska räknas ut och hur det ska redovisas om det inte redan framgår av förfrågningsunderlag och avtal. Och även om det framgår bör man tala om saken. Det är lätt att missuppfatta det finstilla i ett avtal även i offentlig upphandling. Om det blir stora personalförändringar hos leverantören eller företaget byter ägare är det också bra med en avtalsgenomgång. Införs nya strängare

miljökrav och företaget inte är vana vid sådana krav behöver man vara mer noggrann med avtalsuppföljningen. Att besöka en leverantör och följa upp delar av avtalet en gång om året kan vara en lagom ambitionsnivå i ett flerårigt transportavtal. Formerna för avtalsuppföljning varierar:

- Möten och samtal i det löpande samarbetet
- Bokade leverantörsmöten
- Obokade kontroller
- Enkäter som förberedelser för leverantörsmöten

Avtalsuppföljningen blir enklare om leverantören har egenkontroll och utifrån denna på ett enkelt sätt kan redovisa sin verksamhet. Det är viktigt att tänka igenom vad man ska göra med svaren, så att frågandet blir meningsfullt för både kunden och leverantören.

Möten och samtal i det löpande samarbetet

Det är bra om samtalen dokumenteras men det är inte helt nödvändigt. Det viktiga är att fråga. Tänk mer på det som att visa intresse för de frågor kunden prioriterar. Låt leverantören berätta. Exempel på frågor:

- Finns det något i vårt upplägg som gör det svårt att tanka gas eller ladda el?
- Hur funkar gasfordonen/elfordonen som införskaffades för att utföra tjänsten?

Se till att personal som möter skolskjutsade skolbarn, tar emot sopor som hämtats etc vet om ifall t ex gas/elfordon är en del av vad som avtalats och vem de ska kontakta om det dyker upp fordon av andra slag. Exempelvis kan de hjälpa till att skriva ner registreringsnummer på fordonen som kommer med leveranserna och maila dessa. Då kan en enkel uppföljning ske med hjälp av en slagning i Transportstyrelsens vägtrafikregister.

Bokade leverantörsmöten

Leverantörsmöten är en bra form för uppföljning av kvaliteten på transportererna. Vid löpande uppföljningsmöten med leverantören kan miljö sättas som en fast punkt på agendan. Det är bra att föra anteckningar från samtal, för att kunna spåra utvecklingen i arbetet och för att ha dokumentation på eventuella avvikelser. Lämpligen för kunden anteckningar som leverantören får se och komplettera/kommentera. Det är bra att tala både med personer i ledande ställning och personal som utför transporttjänsten/entreprenaden.

Ställ "öppna frågor", d v s sådana som inte går att svara enbart ja eller nej på. Frågor inleds exempelvis med:

- Hur gör ni när...?
- Berätta om...
- Hur vet du att...?
- På vilket sätt...?
- Vad hände förra gången detta inträffade?
- Hur skulle du vilja göra istället?

Enkäter

En enkät utgör knappast någon uppföljning i sig själv, men kan vara ett underlag för samtal med leverantören, exempelvis inför kontraktsgenomgång eller avstämningsmöte. I de fallen kan enkätsvaren vara ett utmärkt underlag för frågor i samtalet och svaren kan nyanseras.

Obokade kontroller

Att gå ut och göra oannonserade stickprov på plats kan behövas, i synnerhet om det finns anledning att tro efter samtal och bokade besök att leverantören inte följer avtal och inte har rättat till det. (Biodriv Öst, 2021)

Sanktioner

Linköping

Om entreprenören avviker från kraven ska det leda till påföljder (definieras i respektive upphandling) som står i relation till avvikelsernas art och konsekvenserna av den. Den entreprenör som tecknar avtalet med beställaren är ansvarig för att även underentreprenörer lever upp till kraven, och påföljder vid avvikelser kommer därmed att riktas mot den avtalstecknande entreprenören. (Linköpings kommun, 2020)

Referenser

Biodriv Öst. (2021). *Vägledning för klimatsmart offentlig upphandling av fordon och transporter.*

Hämtat från www.biogasost.se:

<http://www.biogasost.se/Publikationer/Rapporter/Details/1718>

Brandt, M. (den 14 06 2021). Eslöv.

Fägerskiöld, K. (den 30 06 2021). Helsingborg

Linköpings kommun. (2020). *Samhällsbyggnadsnämndens krav för minskad klimatpåverkan i entreprenadupphandlingar.* Hämtat från www.linkoping.se:

<https://www.linkoping.se/contentassets/482824661bf64194a7c6d4c4e75411f4/samhallsbyggnadsnamndens-krav-for-minskad-klimatpaverkan-i-entreprenadupphandlingar.pdf?49b0f7>

Pedersen, L. (2021). *Transportkrav - förslag 210422.* Malmö: Malmö stad.

Fossilfria transporter, Kriterie- och uppföljningsverktyg, <https://www.hutskane.se/cirkulara-skane/>

Sundbybergs stad. (2019). *Fordonskrav.*